

คุณลักษณะ

อันพึงประสงค์ของวิทยากรนำดูนก
ในประเทศไทยณัฐกฤษฏี เอกวรรณงษ์^{1*}

รับบทความ: 1 เมษายน 2568 แก้ไขบทความ: 21 พฤษภาคม 2568 ตอรับบทความ: 27 พฤษภาคม 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของวิทยากรนำดูนกในประเทศไทย โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่เก็บข้อมูลจากเอกสารและสัมภาษณ์ตัวอย่าง 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) คนไทยที่รับงานนำดูนกในประเทศไทย 4 คน และ 2) องค์กรเกี่ยวกับการอนุรักษ์และส่งเสริมการดูนกในประเทศไทย 1 องค์กร เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงกับทั้ง 2 กลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ เก็บข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ทั้งนี้เมื่อข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ถึงจุดอิ่มตัว จึงหยุดการเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของวิทยากรนำดูนกตามมาตรฐานกิจกรรมดูนกของกรมการท่องเที่ยวที่จำแนกไว้ 3 ระดับ คือ วิทยากรนำดูนกระดับท้องถิ่น วิทยากรนำดูนกระดับทั่วไป และวิทยากรนำดูนกระดับสูง มีความแตกต่างกันในประเด็นสำคัญเรื่องพื้นที่ในการนำดูนก ความสามารถในการจำแนกและให้รายละเอียดเกี่ยวกับนก ความสามารถในการบริหารจัดการที่พักและการเดินทาง และความสามารถรวมถึงความหลากหลายในการสื่อสารภาษาต่างประเทศ ทั้งนี้ วิทยากรนำดูนกทั้ง 3 ระดับควรมีความรู้ด้านการปฐมพยาบาลเบื้องต้น ในขณะที่วิทยากรนำดูนกระดับทั่วไปและระดับสูงมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์เหมือนกันในบางประเด็น ได้แก่ สามารถนำดูนกได้ทั่วประเทศไทย รู้จักแหล่งดูนกชนิดสำคัญในประเทศไทย รู้จักพื้นที่ที่จะนำไปดูนกเป็นอย่างดี มีความสามารถในการบริหารจัดการที่พักและการเดินทางได้เป็นอย่างดี มีเครือข่ายกับวิทยากรดูนกระดับท้องถิ่น และมีความรู้ความสามารถแนะนำหลักการดูนกและการถ่ายภาพนกในระดับสูงได้

คำสำคัญ: คุณลักษณะอันพึงประสงค์ วิทยากรนำดูนก การท่องเที่ยวดูนก มาตรฐานกิจกรรมดูนก การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

¹ อาจารย์, ดร. หลักสูตรการจัดการการท่องเที่ยว คณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

* อีเมล: utag_p@hotmail.com

Bird-watching Leader's Desired Characteristics in Thailand

Nuttakrit Eakwannang^{1*}

Abstract

The objective of this research was to study the bird-watching leader's desired characteristics in Thailand. This is a qualitative research that collected data from the documents and the interviews with 2 groups of samples: (1) 4 Thai people who work as the bird-watching leader/guide in Thailand and (2) 1 organization related to the conservation and promotion of bird watching in Thailand. Purposive sampling was selected for both research populations. The research tool was a interview form. Data were collected using semi-structured interviews. So that when the information obtained from the interviews reaches the theoretical saturation, the data collection was stopped. The data is analyzed by content analysis. The results of the research found that the bird-watching leader's desired characteristics according to the standards for bird-watching activities of the Department of Tourism which classified into 3 levels: local-level bird-watching leader; General-level bird-watching leader and high-level bird-watching leader were differences in the important issues; regarding to the areas for bird-watching leading, the ability to identify and explain the detail of birds, the ability to manage accommodation and travel and the ability to communicate in a variety of foreign languages. In this regard, bird-watching leader at all 3 levels should have the basic first aid knowledge. While general and high-level bird-watching leader have the same desirable characteristics in some respects, including: can take bird-watching leading all over Thailand, know the important bird-watching spots in Thailand, know the area where will go bird-watching very well, have the ability to manage accommodation and travel very well, have the network with local-level bird-watching leader and have the knowledge and ability to introduce principles of bird-watching and bird photography at a high level.

Keywords: Desired Characteristics, Bird-Watching Leader, Avitourism, Bird-Watching Standard, Ecotourism

---

¹ Lecturer, Dr. Tourism Management, Faculty of Tourism & Hospitality, Dhurakij Pundit University

* Email: utag_p@hotmail.com

บทนำ

การดูนก (Birdwatching) จัดเป็นกิจกรรมในการท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่ช่วยให้นักท่องเที่ยวที่ดูนกได้รับความสุข ความเพลิดเพลิน ช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดจากการทำงาน หรือสภาพแวดล้อมที่จำเจ สภาพธรรมชาติที่สมบูรณ์ช่วยให้เราได้รับอากาศบริสุทธิ์และเสริมสุขภาพให้แข็งแรง รวมทั้งยังทำให้รู้จักสิ่งแวดล้อมรอบตัว ได้เรียนรู้ชีวิตและประโยชน์ของนกที่มีต่อธรรมชาติ การดูนกยังช่วยสร้างความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ของสรรพชีวิตให้เราตระหนักถึงคุณค่าของนกที่มีมากกว่าที่เคยคิด (ถาวร, 2568) นอกจากนี้ การดูนกยังสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจได้สูง เห็นได้จากในปี ค.ศ. 2019 การดูนกสร้างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในสหรัฐอเมริกา ถึง 41 พันล้านดอลลาร์ (Withrow, 2019) หรือประมาณ 1,371 ล้านบาท โดยจำแนกเป็นค่าอาหาร ค่าที่พัก ค่าเดินทางร้อยละ 26 และเป็นค่าอุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ในการดูนกร้อยละ 74 (U.S. Fish & Wildlife Service, 2019) และยังมีการคาดการณ์ไว้ว่า ช่วงปี ค.ศ. 2024 ถึง 2030 การท่องเที่ยวดูนกจะมีอัตราการเติบโตถึงร้อยละ 5.2 ต่อปี (ทราเวล แอนด์ ทัวร์ เวิลด์, 2567)

สำหรับในประเทศไทย กิจกรรมการดูนกเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมอย่างจริงจังมาไม่น้อยกว่า 77 ปี (นับตั้งแต่มีการก่อตั้ง Bangkok Bird Club ในปี พ.ศ. 2505) โดยนักดูนกจัดอยู่ในกลุ่มนักท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีความสนใจเฉพาะด้าน (Special-interested tourism) จึงทำให้ยังไม่เป็นที่รู้จักมากนักในแวดวงการท่องเที่ยวส่วนใหญ่ และยังไม่ได้มีการศึกษาวิจัยอย่างจริงจังในประเทศไทย ดังนั้น ข้อมูลในหลาย ๆ ด้านของการท่องเที่ยวในกลุ่มนี้จึงยังมีน้อยมาก อย่างไรก็ตาม กรมการท่องเที่ยวได้เล็งเห็นความสำคัญของกิจกรรมการดูนก เพราะจัดเป็นกิจกรรมที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงได้จัดทำ “มาตรฐานกิจกรรมดูนก” ขึ้นเมื่อวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2549 เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวและยกระดับมาตรฐานกิจกรรมการดูนกของประเทศไทยให้ได้มาตรฐานและเป็นรูปธรรม

หลังจากมีการประกาศใช้ “มาตรฐานกิจกรรมดูนก” แล้ว ในปี พ.ศ. 2550 ก็ได้มีสถานประกอบการ 4 แห่งแรกที่ผ่านมาตรามาตรฐานกิจกรรมดูนก จนในปี พ.ศ. 2566 มีสถานประกอบการ 4 แห่งที่ได้รับการรับรองมาตรฐานกิจกรรมดูนกเพื่อการท่องเที่ยว ได้แก่ อุทยานแห่งชาติหาดวนกร อ.ทับสะแก ศูนย์ศึกษาเรียนรู้ระบบนิเวศป่าชายเลนสิรินาถราชินี อ.ปราณบุรี จ.ประจวบคีรีขันธ์ อุทยานแห่งชาติไทรทอง อ.หนองบัวระเหว จ.ชัยภูมิ และอุทยานนกน้ำบึงบอระเพ็ด อ.เมือง จ.นครสวรรค์ (กรมการท่องเที่ยว, 2567) อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการใช้มาตรฐานกิจกรรมดูนกดังกล่าวนี้มาหลายปีแล้ว แต่ก็มีปัญหาบางประการ ได้แก่ มาตรฐานยังไม่เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน การตรวจประเมินเพื่อให้การรับรองมาตรฐานยังไม่มีความพร้อมเท่าที่ควร และผู้ประกอบการยังไม่สามารถประยุกต์ใช้มาตรฐานกิจกรรมดูนกได้อย่างครบถ้วน (กฤษฎา สุขสถิตย์, 2551) หนึ่งในสาเหตุที่ทำให้ “มาตรฐานกิจกรรมดูนก” ยังไม่ได้รับการตอบรับจากผู้ประกอบการต่าง ๆ คือ ความไม่ชัดเจนในเรื่องความหมายหรือคำจำกัดความ เช่น มัคคุเทศก์ในกิจกรรมดูนก วิทยากรนำดูนกระดับท้องถิ่น วิทยากรนำดูนกระดับทั่วไป วิทยากรนำดูนกระดับสูง ซึ่งในเล่มมาตรฐานกิจกรรมดูนกไม่ได้ให้ความหมายหรือคำอธิบายที่ชัดเจนในเรื่องดังกล่าวนี้ ทำให้ผู้ประกอบการต่างก็ลังเลในการขอการรับรอง

มาตรฐานกิจกรรมดูนก และวิทยากรนำดูนกที่มีอยู่ในปัจจุบันก็ไม่ว่า ตัวเองเป็นวิทยากรดูนกในระดับใด ทำให้การรับงานนำดูนกเป็นไปอย่างสับสนและไม่เป็นธรรม

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของวิทยากรนำดูนกตามมาตรฐานกิจกรรมดูนกของกรมการท่องเที่ยวที่จำแนกไว้ 3 ระดับ คือ วิทยากรนำดูนกระดับท้องถิ่น วิทยากรนำดูนกระดับทั่วไป และวิทยากรนำดูนกระดับสูง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของวิทยากรนำดูนกตามมาตรฐานกิจกรรมดูนกของกรมการท่องเที่ยวให้มีความหมายหรือคำอธิบายที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งกรมการท่องเที่ยวสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการประเมินมาตรฐานกิจกรรมดูนกกับหน่วยงานที่จะขอรับรองมาตรฐานกิจกรรมดูนกได้ชัดเจนขึ้น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งวิทยากรนำดูนกทราบความหมายของคำดังกล่าวได้ชัดเจนขึ้นเพื่อการเตรียมพร้อมรับการประเมินมาตรฐานกิจกรรมดูนก หรือขอประเมินเป็นวิทยากรนำดูนกในระดับต่าง ๆ ได้ดียิ่งขึ้นด้วยเช่นกัน

วรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับกิจกรรมดูนก

การดูนก เป็นกิจกรรมหนึ่งของการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (Nature-based Tourism) และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) สาเหตุที่กิจกรรมการดูนกเป็นที่นิยมสำหรับการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เนื่องจากนกเป็นสัตว์ที่หาดูได้ง่ายกว่าสัตว์ชนิดอื่น ๆ ประกอบกับนกหลายชนิดมีสีสันสวยงาม มีพฤติกรรมที่น่ารัก และมีเสียงร้องที่ไพเราะ จึงทำให้เกิดความเพลิดเพลินในการดู สร้างความสุข ผ่อนคลาย ความเครียดจากการทำงานประจำ อีกทั้งการดูนกยังช่วยฝึกให้เป็นคนหูตาไว และทำให้ได้เรียนรู้เกี่ยวกับนก และถิ่นที่อยู่อาศัยในธรรมชาติอีกด้วย (ณัฐกฤตย์ เอกวรรณัง, 2565) กิจกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบนี้ได้รับความนิยมมากขึ้นในปัจจุบัน เห็นได้จากในสหรัฐอเมริกา ช่วงปี ค.ศ. 2016 ถึง 2019 มีนักท่องเที่ยวทำกิจกรรมดูนกเพิ่มมากขึ้นร้อยละ 10.61 (Statista, 2021) ในขณะที่ในประเทศไทยยังไม่มีข้อมูลของจำนวนนักท่องเที่ยวที่ทำกิจกรรมดูนก แต่หากพิจารณาจากเว็บไซต์หรือเพจที่เกี่ยวกับการดูนกพบว่า มีอยู่เป็นจำนวนมากในปัจจุบัน เช่น ประสานนกดูนก A birdwatch ชมรมดูนกมหาสารคาม-Ms Birding Club ฯลฯ ทำให้เห็นได้ว่า การท่องเที่ยวดูนกมีทิศทางที่จะเติบโตเพิ่มมากขึ้น

การดูนกในปัจจุบันจึงจัดได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่งที่หมายถึง “การเดินทางจากสภาพแวดล้อมตามปกติโดยมีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อการศึกษา และความสนุกสนานกับธรรมชาติด้วยการค้นหา สัตว์ จำแนก และฟังเสียงนกในถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติ พร้อมทั้งรบกวนสภาพแวดล้อมและทิวทัศน์ทางธรรมชาติให้น้อยที่สุด” (ณัฐกฤตย์ เอกวรรณัง, 2565)

ในการดูนกมีอุปกรณ์ที่จำเป็นที่จะช่วยให้การดูนกมีความสนุกสนานเพลิดเพลินและได้รับความรู้จากการดูนก ดังนี้

1) กล้องส่องทางไกล ที่ช่วยขยายภาพนกในระยะไกลให้เห็นได้ชัดเจนขึ้น โดยกล้องที่นักดูนกทุกคนจำเป็นต้องมี คือ กล้องสองตา (Binoculars) ส่วนคนที่ชำนาญในการใช้กล้องสองตาแล้วอาจใช้กล้องโทรทรรศน์ (Telescope) ที่มีกำลังขยายมากขึ้นด้วยก็ได้

2) คู่มือดูนก (Bird Guide) คือ หนังสือที่ให้รายละเอียดและภาพประกอบของนกแต่ละชนิด ช่วยในการจำแนกชนิดนกที่พบ ในประเทศไทยมีคู่มือที่ใช้ประกอบการดูนกหลายเล่ม เช่น นกเมืองไทย (พ.ศ. 2561) ของจารุจินต์ นภิตะภักดิ์ อ.กานต์ เลขาภกุล และวัชร สวงสมบัติ Birds of Thailand (พ.ศ.2567) ของอายุวัฒน์ เจียรวัฒนิกนก Thailand Bird Guide (พ.ศ.2558) ของรุ่งโรจน์ จุกมงคล

3) สมุดบันทึก (Record Book) ช่วยให้นักดูนกเก็บรายละเอียดต่าง ๆ ของนก และสภาพแวดล้อมของนกที่พบเห็น โดยในการบันทึกนก ให้นักดูนกพยายามสังเกตรายละเอียดของนกและสภาพแวดล้อมให้มากที่สุด แล้วบันทึกให้ชัดเจน หรืออาจจะวาดภาพนกคร่าว ๆ เพื่อให้ตัวเองเข้าใจรายละเอียดต่าง ๆ หรืออาจใช้การถ่ายรูปไว้ก็ได้

4) อุปกรณ์เสริม (Accessories) เช่น กล้องถ่ายรูป เครื่องบันทึกเสียง เข็มทิศ เป็นต้น

กิจกรรมการดูนกในธรรมชาตินี้ นักท่องเที่ยวที่ดูนกสามารถเดินทางไปดูนกด้วยตัวเองได้ในแหล่งธรรมชาติต่าง ๆ ในประเทศไทย เช่น อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ จ.เชียงใหม่ อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน จ.เพชรบุรี บึงบรเพ็ด จ.นครสวรรค์ ทะเลน้อย จ.พัทลุง เป็นต้น แต่บางครั้งนักท่องเที่ยวดูนกทั้งที่เป็นมือใหม่ เพิ่งหัดดูนกได้ไม่นานหรือนักดูนกที่มีประสบการณ์แต่ไปในสถานที่ที่ไม่คุ้นเคยอาจไม่รู้จุดดูนกในแหล่งธรรมชาติต่างๆ ได้ดีพอจึงอาจจำเป็นต้องพึ่งพา “วิทยากรนำดูนก (Bird-watching Leader)”

แนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะของวิทยากรนำดูนก

วิทยากรนำดูนก (Bird-watching Leader) หมายถึง คนที่พาไปดูนกในสถานที่ต่าง ๆ พร้อมทั้งให้ความรู้เกี่ยวกับนกชนิดนั้น ๆ ในพื้นที่ และการใช้อุปกรณ์ในการดูนก (อภิชาติ นานา, 2551) คุณลักษณะของวิทยากรนำดูนกควรมีลักษณะ ดังนี้ (OpenAI, 2025)

1. มีความรู้เกี่ยวกับนกและธรรมชาติ

1.1 ความรู้เรื่องนก รู้จักชนิดของนก รูปร่าง อุปนิสัย และเสียงร้องของนกแต่ละชนิด

1.2 ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบนิเวศ เข้าใจบทบาทของนกในธรรมชาติ รู้เกี่ยวกับพืช

อาหาร และแหล่งที่อยู่อาศัยของนก

1.3 ทักษะการใช้เครื่องมือ ใช้กล้องส่องทางไกล กล้องถ่ายภาพ คู่มือดูนกและแอปพลิเคชัน

เกี่ยวกับนกได้อย่างคล่องแคล่ว

2. มีทักษะการเป็นผู้นำและการสื่อสาร

2.1 การสื่อสารที่ชัดเจนและเข้าใจง่าย อธิบายข้อมูลเกี่ยวกับนกให้เข้าใจง่าย และกระตุ้น

ความสนใจของกลุ่ม

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของวิทยากรนำดูนกในประเทศไทย

2.2 ความสามารถในการบริหารกลุ่ม จัดการกิจกรรมให้เหมาะสมกับทุกคนในกลุ่ม ไม่ว่าจะ เป็นมือใหม่หรือผู้มีประสบการณ์

2.3 มีความอดทนและใส่ใจผู้ร่วมกิจกรรม ให้คำแนะนำอย่างใจเย็น และช่วยเหลือผู้ที่พบ ปัญหาในการดูนก

3. มีทักษะการวางแผนและการบริหารจัดการ

3.1 การวางแผนเส้นทางและจุดดูนก ศึกษาสภาพแวดล้อม และเลือกสถานที่ที่เหมาะสม สำหรับการดูนก

3.2 จัดการเวลาได้ดี บริหารเวลาให้เหมาะสมกับตารางกิจกรรม เพื่อให้ทุกคนมีประสบการณ์ ที่ดีที่สุด

3.3 เตรียมอุปกรณ์และข้อมูลล่วงหน้า ตรวจสอบสภาพอากาศ แผนที่ เสี่ยง และอุปกรณ์ ก่อนออกเดินทาง

4. มีทักษะด้านความปลอดภัยและความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม

4.1 การดูแลความปลอดภัยของกลุ่ม ตรวจสอบเส้นทาง หลีกเลี่ยงอันตรายจากสัตว์ป่าและ สภาพแวดล้อม

4.2 มีจริยธรรมในการดูนก ปฏิบัติตามกฎหมายการดูนก เช่น ไม่รบกวนนกหรือถิ่นอาศัยของนก

4.3 ส่งเสริมการอนุรักษ์ธรรมชาติ สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์นกและระบบนิเวศให้กับผู้ร่วม กิจกรรม

5. มีทักษะการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า

5.1 การแก้ไขปัญหาเมื่อมีเหตุไม่คาดคิด เช่น สภาพอากาศเปลี่ยนแปลง อุปกรณ์มีปัญหา หรือผู้ ร่วมกิจกรรมมีอาการป่วย

5.2 มีความยืดหยุ่นในการปรับแผน หากมีอุปสรรคเกิดขึ้น สามารถปรับเปลี่ยนแผนได้อย่าง เหมาะสม

6. มีการสร้างบรรยากาศที่ดีและความสนุกสนาน

6.1 กระตุ้นความสนใจของผู้ร่วมกิจกรรม ทำให้การดูนกเป็นเรื่องสนุกและน่าตื่นเต้น

6.2 ส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม กระตุ้นให้ผู้ร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและ ประสบการณ์

ส่วน Field Guides Association of Southern Africa (2019) ได้กล่าวถึง “มัคคุเทศก์ดูนก (Bird Guide)” ไว้ใน The FGASA Birding Qualifications โดยได้แบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

1. ประกาศนียบัตรมัคคุเทศก์ดูนกระดับท้องถิ่น (Local Bird Guide Certificate) คือ บุคคลที่มี คุณสมบัติ ดังนี้

- ปฏิบัติงานเป็นมัคคุเทศก์ทางธรรมชาติประจำพื้นที่ซึ่งเชี่ยวชาญในการนำดูนกในท้องถิ่น

- อาจทำงานเป็นมัคคุเทศก์ดูนกที่มีความสามารถในหลายทำเล เช่น พื้นที่สงวนทางธรรมชาติ พื้นที่สงวนเพื่อการล่าแบบ Game อุทยานแห่งชาติ สวนพฤกษศาสตร์ หรือเขตรักษาพันธุ์นก

- ได้รับการรับรองเป็น FGASA Field Guide (NQF2), Advanced Field Guide (NQF4) หรือ the FGASA Specialist Field Guide qualification

- ได้รับการยอมรับว่า มีความสามารถนำดูนก จากการประเมินภาคปฏิบัติการดูนกของ FGASA

- มีประกาศนียบัตรการปฐมพยาบาลเบื้องต้นที่ยังไม่หมดอายุ

2. ประกาศนียบัตรมัคคุเทศก์ดูนกระดับภูมิภาค (Regional Bird Guide Certificate) คือ บุคคลที่มีคุณสมบัติ ดังนี้

- ปฏิบัติงานเป็นมัคคุเทศก์ทางธรรมชาติในชีวนิเวศ (Biomes) หรือภูมิภาค

- ได้รับการประเมินในพื้นที่พืชพรรณหรือชีวนิเวศที่แตกต่างกัน มัคคุเทศก์ดูนกในระดับนี้อาจทำงานเป็นมัคคุเทศก์ดูนกที่มีความสามารถในหลายทำเล พื้นที่ หรือชีวนิเวศต่างๆ หลายแห่ง

- ได้รับการรับรองเป็น FGASA Field Guide (NQF2), Advanced Field Guide (NQF4) หรือ the FGASA Specialist Field Guide qualification

- ได้รับการยอมรับว่า มีความสามารถนำดูนก จากการประเมินด้วยสไลด์ภาพและเสียงนกของ FGASA และการประเมินภาคปฏิบัติทักษะการนำดูนกของ FGASA

- มีประกาศนียบัตรการปฐมพยาบาลเบื้องต้นที่ยังไม่หมดอายุ

3. ประกาศนียบัตรมัคคุเทศก์ดูนกระดับชาติ (National Bird Guide Certificate) คือ บุคคลที่มีคุณสมบัติ ดังนี้

- ได้รับการประเมินว่า มีความสามารถนำดูนกในทุกพื้นที่/ชีวนิเวศ (Biomes) โดยการใช้การประเมินจากสไลด์ภาพและเสียงนก (ไม่รวมประเทศเพื่อนบ้าน)

- ได้รับการประเมินว่า มีความสามารถนำดูนกจากการประเมินด้วยสไลด์ภาพและเสียงนกชนิดสำคัญ (Core)

- ได้รับการประกาศว่า มีความสามารถสำหรับสมุดงานดูนก (The Birding workbook)

- ได้รับการประกาศว่า มีความสามารถสำหรับการประเมินการปฏิบัติการดูนกระดับภูมิภาค

4. ประกาศนียบัตรมัคคุเทศก์แบบ SKS (Birding) คือ บุคคลที่มีคุณสมบัติ ดังนี้

- ปฏิบัติงานเป็นมัคคุเทศก์ทางธรรมชาติที่เชี่ยวชาญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการดูนก

- ได้รับการรับรองเป็น FGASA Specialist Field Guide qualification

- ได้รับการยอมรับว่า มีความสามารถนำดูนก จากการประเมินด้านทฤษฎีในการดูนก

- ได้รับการยอมรับว่า มีความสามารถนำดูนก จากการประเมินการจำแนกเสียงและสไลด์ภาพนกที่สำคัญ

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของวิทยากรนำดูนกในประเทศไทย

- ได้รับการยอมรับว่า มีความสามารถนำดูนก จากการประเมินภาคปฏิบัติในทักษะการแนะนำชนิดนก (Bird guiding skills)
- มีประกาศนียบัตรการปฐมพยาบาลเบื้องต้นที่ยังไม่หมดอายุ

ในขณะที่ The Bird Conservation Society of Thailand (n.d.) ได้กล่าวว่า วิทยากรนำดูนกระดับอาชีพ (Professional bird leader) คือ บุคคลที่สามารถระบุจุดที่นกอพยพ จำแนก และหานกให้กับนักดูนก พร้อมทั้งอธิบายข้อมูลที่น่าสนใจหรือจุดสำคัญเพื่อการจำแนกชนิดของนกได้อย่างชัดเจนขึ้น

ส่วนกรมการท่องเที่ยว (2564) ได้จำแนกวิทยากรนำดูนกออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่

1. วิทยากรนำดูนกระดับท้องถิ่น หมายถึง บุคคลในท้องถิ่นที่ได้ผ่านการฝึกอบรมตามหลักสูตรหลักสูตรฝึกอบรมสำหรับวิทยากรนำดูนก ที่ผ่านการทดสอบบททดสอบมาตรฐานของวิทยากรดูนกระดับท้องถิ่นและได้ใบอนุญาตให้เป็นวิทยากรนำดูนกระดับท้องถิ่น จาก กรมการท่องเที่ยวหรือหน่วยงานที่ได้รับมอบหมาย

2. วิทยากรนำดูนกระดับทั่วไป หมายถึง บุคคลที่ได้ผ่านการฝึกอบรมตามหลักสูตรหลักสูตรฝึกอบรมสำหรับวิทยากรนำดูนกที่ผ่านการทดสอบบททดสอบมาตรฐานของวิทยากรดูนกระดับทั่วไปและได้รับใบอนุญาตให้เป็นวิทยากรนำดูนกระดับทั่วไปจาก กรมการท่องเที่ยว หรือหน่วยงานที่ได้รับมอบหมาย

3. วิทยากรนำดูนกระดับสูง หมายถึง บุคคลที่ได้ผ่านการฝึกอบรมตามหลักสูตร ฝึกอบรมสำหรับวิทยากรนำดูนกที่ผ่านการทดสอบ ของวิทยากรดูนกระดับสูงและได้ใบอนุญาตให้เป็นวิทยากรนำดูนกระดับสูงจากกรมการท่องเที่ยวหรือหน่วยงานที่ได้รับมอบหมาย

สรุปได้ว่า ผู้นำดูนกที่ดีไม่ใช่แค่ผู้ที่มีความรู้เรื่องนกเท่านั้น แต่ยังคงต้องเป็นนักสื่อสาร นักวางแผน และนักบริหารจัดการที่ดี เพื่อให้ทุกคนในกลุ่มได้รับประสบการณ์ที่ดีและส่งเสริมการอนุรักษ์ธรรมชาติไปพร้อมกัน

มาตรฐานกิจกรรมดูนกในประเทศไทย

สำนักพัฒนาการท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยวได้ร่วมมือกับสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยจัดทำมาตรฐานกิจกรรมดูนกในประเทศไทย และประกาศใช้เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2549 เหตุผลในการประกาศใช้มาตรฐานนี้ คือ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการท่องเที่ยวดูนกและยกระดับมาตรฐานกิจกรรมดูนกของประเทศให้เป็นรูปธรรม สร้างความปลอดภัยและความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยว และเพื่อให้ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวดูนกที่มีคุณภาพได้มาตรฐานในระดับที่นานาชาติให้การยอมรับในระดับสากล (กฤษฎา สุขสถิตย์, 2551)

มาตรฐานกิจกรรมดูนกประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 2 ส่วน ได้แก่ (กรมการท่องเที่ยว, 2564)

1. องค์ประกอบของผู้ประกอบกิจกรรมดูนก มี 3 องค์ประกอบสำคัญที่ใช้ในการประเมินมาตรฐาน คือ การบริหารจัดการองค์กร (ค่าน้ำหนัก 65%) การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวดูนก (ค่าน้ำหนัก 20%) และการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น (ค่าน้ำหนัก 15%)

2. องค์ประกอบของแหล่งกิจกรรมคุณก มี 5 องค์ประกอบสำคัญที่ใช้ในการประเมินมาตรฐาน คือ การบริหารและจัดการองค์กร (ค่าน้ำหนัก 50%) องค์ประกอบทางธรรมชาติ (ค่าน้ำหนัก 20%) การมีส่วนร่วมของท้องถิ่น (ค่าน้ำหนัก 15%) การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวคุณก (ค่าน้ำหนัก 10%) และเกณฑ์เกี่ยวกับความสะอาดในการทำกิจกรรม (ค่าน้ำหนัก 5%)

เมื่อผู้ประกอบการกิจกรรมคุณก และแหล่งกิจกรรมคุณกได้รับการประเมินจากกรมการท่องเที่ยวแล้วจะได้รับ “มาตรฐานกิจกรรมคุณก” ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ระดับตามค่าคะแนนร้อยละ (%) โดยมีสัญลักษณ์รูปดาว (★) แทนค่ามาตรฐานที่วัดได้ ดังนี้

ระดับค่าคะแนน (%)	ระดับมาตรฐาน
91 – 100	★★★★★
81 – 90	★★★★
71 – 80	★★★
61 – 70	★★
51 – 60	★

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยไว้ดังนี้

1. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยนี้ต้องการศึกษาคุณลักษณะเฉพาะที่ควรมีในวิทยากรนำคุณกตามมาตรฐานกิจกรรมคุณกที่กรมการท่องเที่ยวกำหนดไว้ในปี พ.ศ. 2549 ซึ่งได้แบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ วิทยากรนำคุณกระดับท้องถิ่น วิทยากรนำคุณกระดับ และวิทยากรนำคุณกระดับสูง

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

ประชากรในการวิจัยเรื่องนี้มี 2 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 คนไทยที่รับงานนำคุณกในประเทศไทย ซึ่งไม่มีข้อมูลจำนวนที่แน่ชัดในประเทศไทย และ

กลุ่มที่ 2 องค์กรที่มีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับการอนุรักษ์และส่งเสริมการคุณกในประเทศไทย ซึ่งจากการศึกษาจากเอกสารต่างๆ พบว่า มี 4 องค์กรสำคัญ ได้แก่ สมาคมอนุรักษ์นกและธรรมชาติแห่งประเทศไทย ชมรมอนุรักษ์นกและธรรมชาติล้านนา มูลนิธิศึกษาวิจัยนกเงือก และกลุ่มศึกษาเหยี่ยวและนกอินทรีในประเทศไทย (กลุ่มความร่วมมือองค์กรเอกชน สำนักส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2559; คณะสัตวศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยแม่โจ้, ม.ป.ป.; กรมการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม, ม.ป.ป. และกลุ่มศึกษาเหยี่ยวและนกอินทรีในประเทศไทย, ม.ป.ป.)

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของวิทยากรนำคุณในประเทศไทย

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย แบ่งเป็น 2 กลุ่มตามประชากรในการวิจัย โดยกลุ่มที่ 1 ซึ่งเป็นบุคคล ผู้วิจัย เลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) จากบุคคลที่มีลักษณะดังนี้ (1) เป็นคนไทยที่รับงานนำคุณ ที่มีบัญชี Facebook (2) ผู้วิจัยรู้จัก และ (3) ให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูล ส่วนกลุ่มที่ 2 ซึ่งเป็นองค์กร ผู้วิจัยใช้การเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) ในองค์กรที่มีลักษณะดังนี้ (1) เป็นองค์กรที่มี เว็บไซต์หรือบัญชี Facebook และ (2) ให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูล โดยใช้ตัวแทนขององค์กรเป็นผู้ให้ ข้อมูล (Key informant) การสัมภาษณ์จากทั้ง 2 กลุ่มได้สัมภาษณ์ไปจนถึงจุดอิ่มตัว (Theoretical saturation) คือ คำตอบที่ได้อีกและไม่มีประเด็นใหม่เพิ่มเติม ผู้วิจัยจึงหยุดการเก็บข้อมูล ซึ่งในท้ายที่สุด การสัมภาษณ์สิ้นสุดที่ กลุ่มที่ 1 กลุ่มตัวอย่างจำนวน 4 คน และกลุ่มที่ 2 กลุ่มตัวอย่างจำนวน 1 องค์กร

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือในงานวิจัยนี้ คือ แบบสัมภาษณ์ ที่ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์ (Index of Item Objective Congruence : IOC) ซึ่งผลที่ได้เท่ากับ 0.92

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลในการวิจัยนี้มีทั้งข้อมูลจากเอกสาร ซึ่งใช้การศึกษาจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง (Literature review) และข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม ซึ่งใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) ทางโทรศัพท์ หรือแบบนัดเจอตัวตามที่กลุ่มตัวอย่างหรือที่ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) สะดวก ทั้งนี้เมื่อข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ถึงจุดอิ่มตัว (Theoretical saturation) คือ คำตอบที่ได้อีก และไม่มีประเด็นใหม่เพิ่มเติม ผู้วิจัยจึงหยุดการเก็บข้อมูล

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากเอกสารและการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) แล้ว เรียบเรียงข้อมูลที่ได้นำมาจำแนก และจัดกลุ่มข้อมูลที่มีลักษณะใกล้เคียงกันไว้ด้วยกันจากนั้นนำข้อมูลที่ได มาทำการสังเคราะห์ และรายงานผลการวิจัยด้วยวิธีการเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาจากเอกสารและการสัมภาษณ์เพื่อกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของวิทยากรนำคุณ ตามมาตรฐานกิจกรรมคุณของกรมการท่องเที่ยว สรุปได้ดังนี้

โดยพื้นฐาน วิทยากรนำคุณควรมีคุณลักษณะเหมือนมัคคุเทศก์ทั่วไป เช่น มีบุคลิกภาพดี มีศิลปะในการ พูด มีมนุษยสัมพันธ์ดี เป็นคนช่างสังเกต มีความรับผิดชอบสูง/ตรงต่อเวลา มีไหวพริบที่ดี แก้ไขปัญหาได้ฉับไว ฯลฯ แต่ที่ต้องมีคุณลักษณะเฉพาะต่างจากมัคคุเทศก์ทั่วไป คือ มีความรู้ที่ดีเกี่ยวกับนก รวมทั้งมีความรู้และจิตสำนึกใน การอนุรักษ์นก และธรรมชาติด้วย

ส่วนคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของวิทยากรนำดูนกในประเทศไทยตามมาตรฐานกิจกรรมดูนกของกรมการท่องเที่ยว สามารถสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของ “วิทยากรนำดูนก” ในประเทศไทย

วิทยากรนำดูนกระดับท้องถิ่น	วิทยากรนำดูนกระดับทั่วไป	วิทยากรนำดูนกระดับสูง
1. เป็นคนในท้องถิ่นบริเวณจุดนำดูนก	1. จำแนกชนิดนกได้ดีกว่าวิทยากรนำดูนกระดับท้องถิ่น	1. มีประสบการณ์การนำดูนกไม่น้อยกว่า 20 ปี
2. รู้จักพื้นที่นำดูนกเป็นอย่างดี	2. สามารถนำดูนกได้ทั่วประเทศ	2. สามารถนำดูนกได้ทั่วประเทศ
3. ใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารได้บ้าง	3. ใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารได้ดี	3. ใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารได้ดีมาก
4. รู้จักนก (ชนิด พฤติกรรม เสียงร้อง และถิ่นที่อยู่อาศัยหากิน) ในท้องถิ่นของตนเองเป็นอย่างดี	4. รู้จักนก (ชนิด พฤติกรรม เสียงร้อง และถิ่นที่อยู่อาศัยหากิน) ในประเทศไทยเป็นอย่างดี	4. สามารถใช้ภาษาต่างประเทศได้มากกว่า 1 ภาษา
5. รู้เส้นทางและแหล่งดูนกในท้องถิ่นของตนเองเป็นอย่างดี	5. รู้จักแหล่งดูนกชนิดสำคัญในประเทศไทย	5. รู้จักนก (ชนิด พฤติกรรม เสียงร้อง และถิ่นที่อยู่อาศัยหากิน) ในประเทศไทยดีมาก
6. มีความรู้และสามารถแนะนำหลักการดูนกและการถ่ายภาพนกในเบื้องต้นได้	6. รู้จักพื้นที่ที่จะนำไปดูนกเป็นอย่างดี	6. รู้จักแหล่งดูนกชนิดสำคัญในประเทศไทย
	7. มีความรู้และสามารถแนะนำหลักการดูนกและการถ่ายภาพนกในระดับสูงได้	7. รู้จักพื้นที่ที่จะนำไปดูนกเป็นอย่างดี
	8. มีความสามารถในการบริหารจัดการที่พักและการเดินทางได้เป็นอย่างดี	8. มีความสามารถในการบริหารจัดการที่พักและการเดินทางได้เป็นอย่างดี
	9. มีเครือข่ายสัมพันธ์กับวิทยากรนำดูนกระดับท้องถิ่น	9. มีเครือข่ายสัมพันธ์กับวิทยากรนำดูนกระดับท้องถิ่น
		10. รู้รายละเอียดของนกชนิดสำคัญในประเทศไทยเป็นอย่างดี

วิทยากรนำดูนกระดับท้องถิ่น	วิทยากรนำดูนกระดับทั่วไป	วิทยากรนำดูนกระดับสูง
		11. อธิบายรายละเอียดของตัวนก (เช่น วงศ์ย่อย ฯลฯ) ในประเทศไทยได้ดีมาก
		12. มีความรู้และสามารถแนะนำหลักการดูนกและการถ่ายภาพนกในระดับสูงได้

จากตาราง ผู้วิจัย พบว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของวิทยากรนำดูนกในประเทศไทย ที่จำแนกตามมาตรฐานกิจกรรมดูนกของกรมการท่องเที่ยว มีทั้งลักษณะที่แตกต่างกันและเหมือนกันในบางประการ ดังนี้

1. วิทยากรนำดูนกระดับท้องถิ่น เป็นคนในท้องถิ่นบริเวณจุดนำดูนก รู้จักพื้นที่ เส้นทาง และแหล่งดูนกในท้องถิ่นของตนเองเป็นอย่างดี ใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารได้บ้าง รู้จักนกในท้องถิ่นของตนเองเป็นอย่างดี มีความรู้และสามารถแนะนำหลักการดูนกและการถ่ายภาพนกในเบื้องต้นได้ และมีความรู้ด้านการปฐมพยาบาลเบื้องต้น

2. วิทยากรนำดูนกระดับทั่วไป สามารถจำแนกชนิดนกได้ดีกว่าวิทยากรนำดูนกระดับท้องถิ่น สามารถนำดูนกได้ทั่วประเทศไทยซึ่งครอบคลุมระบบนิเวศที่หลากหลาย ใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารได้ดี รู้จักนกในประเทศไทยเป็นอย่างดี รู้จักแหล่งดูนกชนิดสำคัญในประเทศไทย รู้จักพื้นที่ที่จะนำไปดูนกเป็นอย่างดี มีความสามารถในการบริหารจัดการที่พักและการเดินทางได้เป็นอย่างดี มีเครือข่ายสัมพันธ์กับวิทยากรดูนกระดับท้องถิ่น มีความรู้และสามารถแนะนำหลักการดูนกและการถ่ายภาพนกในระดับสูงได้ และมีความรู้ด้านการปฐมพยาบาลเบื้องต้น

3. วิทยากรนำดูนกระดับสูง มีประสบการณ์การนำดูนกมาไม่น้อยกว่า 20 ปี สามารถนำดูนกได้ทั่วประเทศไทยซึ่งครอบคลุมระบบนิเวศที่หลากหลาย ใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารได้ดีมาก สามารถใช้ภาษาต่างประเทศได้มากกว่า 1 ภาษา รู้จักนกในประเทศไทยดีมาก รู้รายละเอียดของนกชนิดสำคัญในประเทศไทยเป็นอย่างดี อธิบายรายละเอียดของตัวนก (เช่น วงศ์ย่อย ฯลฯ) ในประเทศไทยได้ดีมาก รู้จักแหล่งดูนกชนิดสำคัญในประเทศไทย รู้จักพื้นที่ที่จะนำไปดูนกเป็นอย่างดี มีความสามารถในการบริหารจัดการที่พักและการเดินทางได้เป็นอย่างดี มีเครือข่ายสัมพันธ์กับวิทยากรดูนกระดับท้องถิ่น มีความรู้และสามารถแนะนำหลักการดูนกและการถ่ายภาพนกในระดับสูงได้ และมีความรู้ด้านการปฐมพยาบาลเบื้องต้น

ในส่วนของความแตกต่างในคุณลักษณะของวิทยากรนำดูนกทั้ง 3 ระดับสะท้อนให้เห็นว่า วิทยากรนำดูนกแต่ละระดับมีความรู้ความสามารถในการรับงานนำดูนกได้แตกต่างกัน โดยวิทยากรนำดูนกระดับท้องถิ่นสามารถรับงานได้เพียงในบริเวณภูมิลำเนาของตนเอง ในขณะที่วิทยากรนำดูนกระดับทั่วไปและระดับสูงสามารถรับงานนำดูนกได้ทั่วประเทศไทย นอกจากนั้น วิทยากรนำดูนกระดับทั่วไปและระดับสูงยังมี

ความสามารถในการจำแนกและอธิบายชนิดนกได้ละเอียดลึกซึ้งกว่าวิทยากรนำดูนกระดับท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม วิทยากรนำดูนกทั้ง 3 ระดับก็มีความเชื่อมโยงกันอยู่ด้วย เช่น บางแหล่งดูนก วิทยากรนำดูนกระดับทั่วไป และระดับสูงอาจไม่ชำนาญพื้นที่เลย จึงต้องพึ่งพาวิทยากรนำดูนกระดับท้องถิ่นในการพาไปจุดดูนก ซึ่งทำให้มีโอกาสดูนกที่มีอยู่เฉพาะพื้นที่นั้นได้มากขึ้น ในขณะที่วิทยากรนำดูนกระดับท้องถิ่นอาจได้ความรู้ทางวิชาการเชิงลึกในเรื่องนกมากขึ้นจากวิทยากรนำดูนกระดับทั่วไปและระดับสูง เป็นต้น ความชัดเจนขึ้นของคุณลักษณะของวิทยากรนำดูนกทั้ง 3 ระดับนี้จะทำให้กรมการท่องเที่ยว ได้นำไปใช้ในการจัดกลุ่มวิทยากรนำดูนกและวางมาตรฐานการประเมินกิจกรรมดูนกได้ดียิ่งขึ้น ส่วนผู้ประกอบการท่องเที่ยวสามารถพิจารณาว่า ในสถานประกอบการของตนเองมีวิทยากรนำดูนกในระดับใด เพื่อนำมาใช้ประกอบการขอประเมินมาตรฐานการจัดกิจกรรมดูนกได้อย่างเหมาะสม และวิทยากรนำดูนกจะได้ทราบว่า ตนเองเป็นวิทยากรนำดูนกในระดับใด เพื่อการพิจารณารับงานจากสถานประกอบการท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสมเช่นกัน

อภิปรายผล

ผลการวิจัย พบว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของวิทยากรนำดูนกในประเทศไทยทั้ง 3 ระดับมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิทยากรนำดูนกระดับท้องถิ่นที่จะทำหน้าที่นำดูนกในพื้นที่จำกัดคือ บริเวณท้องถิ่นของตนเอง เช่น บริเวณชายหาด หรือป่าดิบแล้ง ที่เป็นระบบนิเวศเฉพาะถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับที่ Field Guides Association of Southern Africa (2019) ได้กล่าวไว้ว่า มักคุเทศก์ดูนกระดับท้องถิ่นเชี่ยวชาญในการนำดูนกในท้องถิ่นเท่านั้น ในขณะที่วิทยากรนำดูนกระดับทั่วไปและระดับสูงจะมีคุณลักษณะที่หลากหลายมากยิ่งขึ้นตามระดับ ที่สำคัญคือ เรื่องการสื่อสารภาษาต่างประเทศ การจำแนกและให้รายละเอียดเกี่ยวกับนกชนิดต่างๆ และประสบการณ์ในการนำดูนก ซึ่งผู้วิจัยเห็นด้วยในประเด็นต่างๆ เหล่านี้ อย่างไรก็ตาม วิทยากรนำดูนกทั้ง 3 ระดับควรมีความรู้และจิตสำนึกในการอนุรักษ์นก และธรรมชาติด้วยเสมอ และควรมีคุณลักษณะพื้นฐานของวิทยากรนำดูนกตามที่ OpenAI (2025) ได้กล่าวไว้ ได้แก่ การมีความรู้เกี่ยวกับนกและธรรมชาติ การมีทักษะการเป็นผู้นำและการสื่อสาร การมีทักษะการวางแผนและการบริหารจัดการ การมีทักษะด้านความปลอดภัยและความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม การมีทักษะการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า และการมีการสร้างบรรยากาศที่ดีและความสนุกสนาน

สรุปและข้อเสนอแนะ

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของวิทยากรนำดูนกตามมาตรฐานกิจกรรมดูนกของกรมการท่องเที่ยวที่จำแนกไว้ 3 ระดับ คือ วิทยากรนำดูนกระดับท้องถิ่น วิทยากรนำดูนกระดับทั่วไป และวิทยากรนำดูนกระดับสูง มีความแตกต่างกันในประเด็นสำคัญเรื่องพื้นที่ในการนำดูนก ความสามารถในการจำแนกและให้

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของวิทยากรนำดูนกในประเทศไทย

รายละเอียดเกี่ยวกับนก ความสามารถในการบริหารจัดการที่พักและการเดินทาง และความสามารถรวมถึงความหลากหลายในการสื่อสารภาษาต่างประเทศ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. กรมการท่องเที่ยวสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการประเมินมาตรฐานกิจกรรมดูนกกับหน่วยงานที่จะขอรับรองมาตรฐานกิจกรรมดูนกได้ชัดเจนขึ้น และควรประชาสัมพันธ์ให้หน่วยงานที่จะขอรับการประเมินมาตรฐานกิจกรรมดูนกทราบความหมายของคำดังกล่าวให้ชัดเจนขึ้นเพื่อการเตรียมพร้อมรองรับ การประเมินมาตรฐานกิจกรรมดูนก

2. สถานประกอบการท่องเที่ยวที่จะขอรับการประเมินมาตรฐานกิจกรรมดูนกสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการพิจารณาว่า ในสถานประกอบการของตนเองมีวิทยากรนำดูนกในระดับใด เพื่อนำมาใช้ประกอบการขอประเมินมาตรฐานการจัดกิจกรรมดูนกได้อย่างเหมาะสม และเพื่อที่จะได้พัฒนาบุคลากรให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

3. วิทยากรนำดูนกแต่ละคนสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการพิจารณาว่า ตนเองเป็นวิทยากรนำดูนกในระดับใดเพื่อการพิจารณารับงานจากสถานประกอบการท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสมเช่นกัน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการวิจัยเพื่อปรับปรุงมาตรฐานกิจกรรมดูนกให้มีความชัดเจนมากขึ้น และปฏิบัติได้ง่ายยิ่งขึ้น

2. ควรทำการวิจัยเพื่อหาข้อมูลรอบด้านที่เกี่ยวข้องกับมัคคุเทศก์ดูนก หรือวิทยากรนำดูนก เช่น ลักษณะทางประชากรศาสตร์ของมัคคุเทศก์ดูนกในประเทศไทย ฯลฯ ให้มากยิ่งขึ้นเพื่อใช้ในการวางแผนพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวดูนกให้เป็นที่แพร่หลายมากยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ คุณรุ่งโรจน์ จุกมงคล (Freelance wildlife watching guide) คุณเสรี มานิช (Freelance bird watching guide) คุณอมร ลีวกีรติบุตรกุล (Freelance bird watching guide) คุณวิวิธ นวลอินทร์ (Freelance bird watching guide) และ ดร.เพชร มโนปวิตร (นายกสมาคมอนุรักษ์นกและธรรมชาติแห่งประเทศไทย) ที่ได้ให้ข้อมูลสำหรับการวิจัยในครั้งนี้

บรรณานุกรม

กรมการท่องเที่ยว. (2564). *มาตรฐานกิจกรรมดูนก (Bird watching standard)*. กรม.

กรมการท่องเที่ยว. (2567). *รายชื่อสถานประกอบการที่ได้รับรองมาตรฐานกิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยว ประจำปี พ.ศ. 2566*. กรม.

กรมการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม. (ม.ป.ป.). ระบบงานบุคคลและองค์กรเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม – ค้นหา NGOs. https://datacenter.dcce.go.th/ngo/member-manage/?region_id=%E0%B8%81%E0%B8%A5%E0%B8%B2%E0%B8%87&firm_type_id=2&frmsubmit=1

กลุ่มความร่วมมือองค์กรเอกชน สำนักส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (18 เมษายน 2559). รายชื่อองค์กรเอกชนด้านการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. <https://datacenter.dcce.go.th/media/37001/ท-อย-ngos-เรียงตามภ-ม-ภาค.pdf>

กลุ่มศึกษาเหยี่ยวและนกอินทรีในประเทศไทย. (ม.ป.ป.). *Birds of Thailand: Siam Avifauna*. http://birdsofthailand.org/content/thailand-raptor-research-fund?fbclid=IwY2xjawl-OSxleHRuA2FlbQIxMAABHeVWHb5O0UmFSzZOIlk30QxliGNSmjkMFL_LLZvR8r3SDieYJySkJtmlw_aem_ueMSOwwpv7NflaFuGST4UQ

กฤษฎา สุขสถิตย์. (2551). ปัญหาและการประยุกต์ใช้มาตรฐานกิจกรรมตุง. สารนิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการสิ่งแวดล้อม) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

คณะสัตวศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยแม่โจ้. (ม.ป.ป.). *ฐานข้อมูลนกมหาวิทยาลัยแม่โจ้*. <https://birds.mju.ac.th/NetworkBirdsMJU.aspx>

ณัฐฤกษ์ ฤกษ์ เอกวรรณัง. (2565). การท่องเที่ยวตุง: การท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มที่ควรส่งเสริมในประเทศไทย. *วารสารรัชต์ภาคย์*, 16(46), 38-49.

ถาวร. (2568). การตุงเป็นกิจกรรมที่ให้ความสุข ความเพลิดเพลิน ช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดจากการทำงาน หรือสภาพแวดล้อมที่จำเจ สภาพธรรมชาติที่สมบูรณ์ ช่วยให้เราได้รับอากาศบริสุทธิ์และเสริมสุขภาพให้แข็งแรง รวมทั้งยังนำเราไปรู้จักสิ่งแวดล้อมรอบตัว ได้เรียนรู้ชีวิตและประโยชน์ของนกที่มีต่อธรรมชาติ การตุงยังช่วยสร้างความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ของสรรพชีวิตให้เราตระหนักถึงคุณค่าของนกที่มีมากกว่าที่เคยคิด. <https://www.autoinfo.co.th/archive/13791>

ทราเวล แอนด์ ทัวร์ เวิลด์. (2567). ตลาดการท่องเที่ยวปักษีวิทยา: แนวโน้มอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวตุงปี 2024-2030. <https://www.travelandtourworld.co.th/ข่าว/บทความ/ตลาดการท่องเที่ยวปักษีวิทยา-การตุง-แนวโน้มอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวปี-2024-2030/>

อภิชาติ นานา. (2551). เตรียมตัวตุงอย่างไร?. *เวชบันทึกศิริราช*, 1(1), 58-60.

FGASA. (2019). *Fgasa birding qualifications*. <https://www.fgasa.co.za/wp-content/uploads/2019/06/Birding-Qualifications.pdf>

- OpenAI. (2025). *คุณลักษณะของผู้นำดูนก (Birdwatching Leader)* [Chat]. <https://chatgpt.com/c/67dd4487-c064-8005-b00a-011668c486e2>
- Statista. (2021). *Number of participants in birdwatching in the United States from 2006 to 2019*. <https://www.statista.com/statistics/191207/participants-in-birdwatching-in-the-us-since-2006/>
- The Bird Conservation Society of Thailand. (n.d.). *Bird walk*. https://www.bcst.or.th/essential_grid_category/city-birds/
- U.S. Fish & Wildlife Service. (2019). *Birding in the United State: A demographic and economic analysis*. Fish & Wildlife Service.
- Withrow, B. (2019). *Birding (Yes, birding) is a multi-billion dollar ecotourism industry*. <https://www.thedailybeast.com/birding-yes-birding-is-a-multi-billion-dollar-ecotourism-industry?ref=scroll>